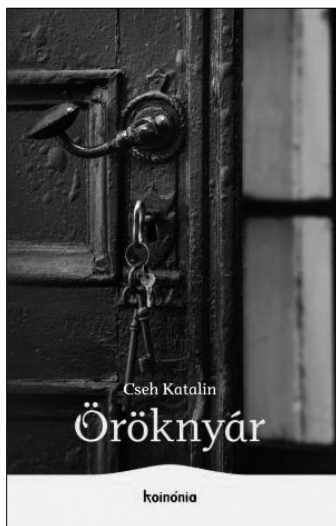

Böjthe Pál

A TÁRGYILAGOSSÁG VERSEI

Az *Öröknyár*¹ több szinten, gondosan felépített kötet. Versei egymást kiegészítve fonódnak össze, hogy végül egy kerek egészet adjanak. Ez a tetszetős és egyáltalán nem meddő kerekesség okozza talán a legnagyobb fejtörést. Honnan lásson hozzá az ember a könyv szerkezetének feltárásához, rejtelmei kibontásához anélkül, hogy valamit megsértsen, elrontson, de mégis a burok alá, a mélybe jusson? A versek sorozata különös, de nagyon hiteles természetrajza annak, hogy miként fogy ki apránként a testből mindaz, ami emberré teszi az embert. Az *Öröknyár* versei a tárgyilagosság versei, ha van ilyen, amely egy pillanatig sem társul szenvtelenséggel.

A szellemi leépülésnek testi jelei is vannak, amit talán nem annyira bonyolult papírra vetni. Az igazán neheze akkor kezdődik, amikor a belső bomlást kell megjeleníteni. Mert ebben a szakaszban már sokkal inkább az szenved, aki leírja, nem az, akiről szól a történet. Vajon hányszor kell megnézni egy képet, amíg az igazságig csupaszkodik? Vajon ez az igazság hányszor dörömböl, amíg megnyílhat az elfogadás kapuja? Vajon az elfogadás a terhek levételét, vagy azok növelését jelenti? Meggyőződés, másfajta kérdéseket is meg lehetne fogalmazni, de a lényegen az sem változtatna. Konkrét személy, a költő, konkrét emberről, nagynénjéről ír. Mivel ritka kivételektől eltekintve egy ember leépülése nem egyik napról a másikra történik, a tanú egy hosszan tartó szomorú folyamat szemlélője. A tehetetlenség, hogy szeretteink menthetetlenül kifogynak a

1 Cseh Katalin: *Öröknyár*. Kolozsvár, 2023, Koinónia.

világból, erősen próbára tevő. Ebben a pontban csak az alapozás történt meg, innen kell építkezni, végleges formát adni annak, amit mondani akar. Megírni a verset.

Cseh Katalin néha szorong, olykor rezignált, de nem panaszkodik, és feltétel nélkül szeret. Akkor is, amikor már nincs fizikai elérhetőségben az, akiről folytonosan beszél. Ezért történhet meg, hogy az eltávozás utáni időszakról szóló versekben felbukkanó tárgyak, helyszínek nem a nosztalgia, hanem a megtartás elemei.

Az öröknyár egy állapot és egyben egy metafora. A legnagyobb erőfeszítések ellenére, az emlékeit fokozatosan elvesztő ember egy adott ponton megreked. Onnantól egy folyton önmagába visszahulló állapotba kerül, melyről tulajdonképpen nem tudjuk, hogy milyennek látja. Láthatja télnak, hidegnek, fagynak, de ha szerencséje van, láthatja öröknyárnak is, ahol a langyos szellő mindig elfújja azt, ami volt, az elkövetkezők szálait meg összegabalyítja. Ez bizonytalanságot szül, kapaszkodó nélküli utat, s mégis egy kedves arcot sodor oda, akiről nem tudja, ki az, csak érzi róla, hogy megbízható. Nincs már unokahúg, nincs Pufi kutya vagy utódja, aki szintén Pufi. Egy kétlábú és egy négy lábú lény marad csupán, és valami, ami talán bizalomnak nevezhető, mert az ember nem maradhat teljességgel magára.

A könyv három nagy egységet tartalmaz, amelyek az *Öröknyár*, a *Munkanapló* és az *Egyebek* címet viselik. Hárman egymás kezét fogják, szétválaszthatatlanok. A *Munkanapló* megmutatja, honnan származnak az *Öröknyár* főszereplői, az *Egyebek* meg – a kötet logikája szerint – az egyedül maradt mesélő apró örömeinek, félelmeinek és a rátestált terheknek a szavakba öntése.

A teljes kötet talán legmeglepőbb és egyben egyik legszebb képe, hogy Isten „Mielőtt álomba merülne, imát/ mormol...” Ezt kivetítve az *Öröknyárra*, ha a Mindenhatónak is szüksége van erre, vagy legalábbis jót tesz a mindennapi teendők ellátásához, akkor teljességgel érthető az egyszerű földi halandó rázós útja. Tulajdonképpen nincs baj az akadályokkal, a buktatókkal, mert többnyire erőt is kap ahhoz az ember, hogy átlépjen rajtuk. A baj akkor kezdődik, legalábbis a kötet versei alapján, amikor az ember kezd kifogyni a testből. Amikor az a valami kezd egyre kevesebb lenni, ami olyanná tölti a testet, amire azt mondjuk, hogy ez ember. Talán a lélek az, talán a tudat. Talán, hogy az ember képes önmagára reflektálni, mintegy kívülről is szemlélni

magát és ezáltal egybeolvadni egy nagyobb közösséggel, amelynek irányítója valamilyen közös szellemi kapcsolat. Ennek az első tömbnek a három tartópillére a *Látogatóban I.*, *Látogatóban II.* és *Látogatóban III.* Ez a három a találkozás, valamint a tiszta szellem örömérő; a határon való egyensúlyozásról és végül az emlékké válásról szólnak.

Cseh Katalin verseiben nem a rímeket kell keresni, bár azok is vannak, és szépek. Például: „Ültök a mennyei lugasban, öröknyárban, / tükröződik képmásotok hullámzó elmúlásban.” Vagy: „Öröklét hig-gadt hallgatása, / enyészet bódult zöld varázsa.” Vagy ez is: „Tárva az ablak, marad is tárva, / moccan az éjben, reccsen a szárnya.” Van még több belőlük, de inkább a belső ritmusra kell figyelni, amely következetesen összhangban áll mindegyik költeménnyel. Az első rész, az elfogyó élet versei andalgók, olykor egy-egy pillanatra elakadnak, majd tétován tovább lépnek. A versek koherensek, kidolgozottak, egységesek, mint egyébként a kötet minden darabja. A kellően összeválogatott szavak, azok hossza, hangzói magasságának vagy éppen mélységének sorozata, olykor a mássalhangzók torlódása adják meg az előbb említett ritmust.

A *Munkanaplóban*, rövidsége – egy bevezető és még kilenc vers – ellenére, az élet lüktet. Igaz, ez inkább a nagypapa szavaira érvényes, aki tárgyilagosan jegyzi le a kellemetlen jelenségeket is. A feljegyzésekből kiemelt passzusokból születtek a ciklus versei. A huszonegyedik századra a felhasznált naplójegyzet-részletek már valósággal borongóssá válnak a költő szavaitól. Talán nem csoda e különbség, a költő tudja azt, amit 1938-ban esetleg megjósolni sem lehetett, hogy hová fajul az emberiség sorsa a 21. századra.

Az *Egyebek* a félelmek kivetülése. Egy kicsit a megszeppent reményé is, kit árgus szemekkel figyel a csalódás és a magány. A nyomasztó álmoké, amelyek ébredés után függöny mögé vonulnak, de bármikor előtöppanhatnak. A veszteségek hullámhosszán táncol a kedély, s csak olykor-olykor sikerül a szinuszgörbét a pozitív tartományba tornáztatni. Nem tragikus sorok ezek, de a lelket a földön tartják. Hogy mi az oka a szárnyszegésnek, nem derül ki. Talán nem is a versolvasó dolga utánajárni ennek. Mégis foglalkoztat, mert a versolvasás egy különlegesebb műfaj. Aki írja, nem beszélhet félre. Aki olvassa, nem nézhet félre. Az első két verscsoport alapján az is megkockáztatható, hogy az itt feltáruló teher talán nem mind eredendően saját. Könnyen elképzelhető, hogy az empátia vonzotta be őket, majd egyféle szerepjáték

irányába terelte a költőt, aki annyira élethűen adja elő, hogy másoknak is szeretnénk osztani a gondokból. Nem póz ez. A sors áldása vagy csapása mások bőrébe belebújni. Bárhogy legyen, nem vidám költészet születik belőle, de megtartó. Van ebben a magányban valami erő, amely mindig előre tolja a verselőt. Az ő lépéseivel az olvasó is halad. Nem topog egy helyben a melankólia mozgó homokján, hát nem nyeli el a tehetetlenség.

A könyv három fejezete így alakul egységgé. Az elsőben valami olyasmi bomlik le, amelyet a második rész hitelezett meg, és amelynek elemeiből épül a harmadik, mert az emberi értékek nem vesznek el, nem veszhetnek el. Csak átalakulnak. A szorongás, az apró remények, a rezignáltság, az álmok és hűvös ébredések mind emberi érzések és megélések. Értékmentők, megőrzők.

Az emberek többsége által ismert az időskori leépülés jelensége, mondhatni univerzális történet. Egyben nagyon személyes is, olyannyira, hogy az, aki a szeretettét a legközelebről figyeli, mindent elmond róla. Egyszerűen nincs mit hozzá tenni a történetekhez. Értelmezni sem nagyon lehet, mert nincs, amit. Kész tények a költő sorai. Rögös, de egyenes út a megváltoztathatatlan felé. És mégis, így valahogy az ember nem fogy el olyan könnyen, mintha magára hagynák. Ő már nem tudja, hogy nincs egyedül, de a költő, konokul bizik a méltányosságban, még ha fél is attól, hogy esetleg nincs így.

